

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 11.

Tilleggsspørsmål nr.

Emne: *Gjense Attålfør*Oppskr. av: *Isak Selbøen*(adresse): *Selbekken*Fylke: *Sør Trøndelag*Herad: *Sensvik*Bygdelag: *Sensvik*Gard: *Selbekken*

G.nr. 88 Br.nr. 2 og 3.

- A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *og fra forfodrene.*
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Rötter.

En sanker ikje rötter lengre her i
 bygda. Heller ikje blev det sanket
 rötter ummer siste verdenskrig.

Det blev sluttet med sådant attålfør
 for omkring åra 1850-70

I den eldste tid er kan lerette
 er utover første halvdel av 18 hunder
 tallet. Da var det brukelig å sanker
 og nytte både rötter og annet attålfør
 for for å livberge husdyrene over
 vinteren.

Det var den tiden svært lite dyrtet
 jord på hver gård, så det blev
 også lite avling både av korn
 hoi. Derimot var det forholdsvis
 større arealer med bra beitemark
 og utblatter til de fleste gårdsbruk.

For å utnytte disse sommerbeiter
 best mulig og ellers for å hjelpe på
 naturallivsholdningen blev det da
 bestandig påsatt i meste laget med
 husdyr etter vinterføret.

Derfor var mange slags altåttor
sanket og nyttel til krøttermat
særlig i vakkriipa som ofte var nok så
slim i fjøsene.

Forskjellige røtter.

blev da i gamle dage sanket også
her i bygda. Kvekerøtter var en av
de sorter som det blev brukt mest av.
De blev om våren (innen våronna)
gravet op av jorden og brukt som
dyremat både rå og kott som
læig. Det var mest storfe (kviyr)
som åt røttene best.

Om nyttel også karverøtter og ejmse
andre rottsorter til altåttor.

Det var ikke noget særlig problem
med å frakte røttene hjem, da de
som regel blev samlet i de nærmeste
omgivelser omkring heimgården.

Røttene måtte helst føres op så
fersk som mulig efter at de var
tatt op. Røtter av kneike og
karverøtter var reknet som godt for

Begner (blom).

Begnerøtter (blom) var også sanket
og nyttel til for her i bygda for e.a.
70 - 80 år tilbake. Siden den
tid har dette hjelpefor ikke vorel
brukt - ialtfald noe almindelig. —
Det var to - tre sorter begner - blom -
Storblom, småblom og bjornekam. De
botaniske navne kjennes ikke. De blev
mest høstet senhøstes nys for sneens kom.

Bregn-røtter og blom blev tøret og opbevaret som almindelig kvæsfors. Disse røtter var tørre, og lite saftige og ikke reknet for noe godt for.

Dette for blev ikke brukt til hester, men helst til storper og ellers blev det kun nyttel som nødfor. Det blev ikke brukt innen siste verdenskrig.

Tang og tare.

Tang reknes ikke som årvist for her i bygda. Det var for i tida nyttel som nødfor og blev heller ikke brukt innen siste verdenskrig. En sluttet med å sanke tang omkring 1880-90 åra. Tang blev mest sanket og brukt i et på vakkanten når den tragiske værknipa meldte sig.

Som redskap til å skjere tang bruktes både almindelig sigd og også lña med langorv eller forket til en langere stang for å nå bunnen der hvor det var djupere. Tang blev tildels traktet heim i kær og dels kjørt med hest eller køret i løtter hvis det var virkelig kort vei til sjøen.

Tang blev enten kokt eller øst over med kokende vater sammen med fiskavfall hvis en hadde dette, ellers blev det brukt allene. Det vites ikke om at en lot fortang ligge å gære. Tang var brukt som nødfor både til storper og til småper og det var ansett for å være ganske bra.

14
4
Det var ikke så lett å ferdigjøre
til å venne sig på tang når de var
uvant med dette for.

Tare

Her i bygda har det vært så lite høve
til å sanke tare at dette nødfor kan
ikke reknes å være brukt hverken
i den gamle eller senere tid.

Av annet for av planter

Kan nevnes erteris, potetris, rognbor
og karpalaur m.m. Særlig blev alle
potetris tørket og rippet som for.
Disse sorter blev kokt eller dampet
med varmt vann og længen var
reknet som kraftig og god drik.

Hestemjøt

har vist bare hændelsesvis vært
brukt til nødfor her i bygda.

Varmt sørpefor til dyra
var meget brukt inntil forca. 50 år
silkens. Nyborkjyn skulle alltid
have varmt sørpebøtte en tid efter
kalvinga. Opvarmingen av vatnet
foregikk som regel i kjøkenet da det
ikke var noe annet kokerom på
de fleste gårder. Dette kokende
vatnet blev da bæret til fjøset og
silt på sørpen

Sørpe

Til sørpefor blev rippet langhøi,
bakkels av både høi og halm, potet-
ris, laur, tildels blandet med litt
mel og lettkorn av bygg eller havre.

Kald sorpe av hoi eller hakkels med mel på nyttur en ogsa nu for tiden både til hestur og kyr.

Ud spesielle anledninger med sykdom eller efter fodsler blir sorpen varmet.

Bogner blev for i tiden ofte nyttel til for både til griser og til hons og skarper. En lod korene stå i vatn en tid og slog da kokende vatn på dem. Tildels blev de ogsa brukt i sorpeblanning sammen med mel og annet for.

Drank ifra leiggjerier har en ikke anledning til å få kjøpe her, men folsirup har en kjøpt og brukt både på sorpe og på torfor til ymse dyresorter.

Det er ikke herten ölbriggjeri eller avfall efter slikt her i leigda og en får derfor ikke høre til å skaffe sig dette formateriale.

Fiskavfall en

er det så lite av at har ikke høre til å nytte dette areist. Det blir brukt som nøtfor nu og da, og en koker da hodder og ryggen osv. til "loising" og dyra får da krassen sammen med det kalle avfall.

En igrer ogsa ferst småfisk - tildels ogsa som sild til dyrefor. Dette blir da kokt for det brukes.

Fiskavfall kan ikke være hovedmassen av foret. Det må bare brukes i små mengder til hvert dyr.

8371

476

Det er sikkert at det er store forandringer ifra fars og farfars arbeidstid (1850-90 og 1820-70) og til nu til dags.

I denne første tid levde folk mest av fiske, og de fleste hadde leir og sjöbruk. En hadde dengang lite greie på å dyrke jorden og få vae videre levebröd av den.

Av redskaper var det bare hämmverktöi såsom spade, grev og sigt og ljä. Maskiner fantes ikke til noget som helst bruk hverken ute eller inne. Det var naturlig at både kvinner og menn måtte nytte tiden godt og bruke svært lang arbeidsdag for å greie alt arbeidet dengang.

Nu er det stutt med fisket. Folk dyrker, driver og lever av jorden. Det er maskiner til de fleste av arbeidet og arbeidslagen blir ikke så lang som i farfars tid.

Det er mest små gårdsbruk, men folk har spesialisert sig om jordbeordyrking. De fleste folk har store eller mindre jordbruksarealer og dette skaffer mere inntekter enn vanlig jordbruksvekster.

Ja, det er sikkert at det er god fremoms — men spør om folk er mere tilfredse og lykkelige nu enn i farfars tid?

1728

Sensvik 29de mai 1948

Hak Selboen.